

ROZHOVOR S PHDR. KARLEM BERÁNKEM

Vystudoval jste v letech 1945–1950 historii a latinu na pražské filozofické fakultě. Proč jste se rozhodl pro tuto kombinaci?

Byla to vlastně náhoda. V té době mě zajímala klasická filologie, byl jsem ovlivněn hlavně gymnaziálním studiem a vůbec mě bavilo číst antické autory a zajímal jsem se o to. Asi jsem tehdy pomýšlel na dráhu středoškolského profesora latiny, to mi imponovalo. Historie byla na počátku u mě takovým přívazkem. Nebylo totiž možné studovat latinu jednooborově, nejčastější byla kombinace s nějakým živým jazykem (francouzština, angličtina, čeština apod.), to mě ale nelákalo. Dal jsem si žádost o povolení studovat latinu s historií a děkanství mi to povolilo.

Začal jsem studovat hned v roce 1945, semestr se rozjel prakticky okamžitě, ještě někdy v červenci nebo v srpnu, bylo to naprosto spontánní. Nikdo si nedovede představit tehdejší atmosféru, české vysoké školy byly, jak známo, od roku 1939 zavřeny, a tak se na fakultě sešly tisíce lidí, jak ti, kteří zahájili studium ještě v meziválečném období, tak váleční maturanti. Ročníky prakticky neexistovaly, každý vlastně studoval, co chtěl. Po čase se to pochopitelně zase zredukovalo a zformalizovalo. Na začátku bylo ale důležité to nadšení studentů a učitelů, které mi svou jakousi neformálností připomínalo ten původní duch společenství scholarů, jejichž cílem je vzdělání.

Na koho z učitelů rád vzpomínáte, kdo Vás ovlivnil?

Měl jsem štěstí, že jsem potkal celou řadu významných osobností. Jak jsem již říkal, na počátku studia jsem se snažil „profilovat“ jako klasický filolog. Zde bylo posluchačů přece jen méně, tak byla možnost bližšího navázání vztahu k učitelům. Jako s prvním jsem se setkal s obávaným prof. Antonínem Salačem, u něhož jsem dělal zkoušku o přijetí do latinského prosemináře a také ukončil studium latiny druhou státní zkouškou a dosáhl tak učitelské způsobilosti vyučovat latině na gymnáziích. S některými jsem byl v přátelském vztahu až do konce života, byli to zejména Zdeněk Vysoký, Karel Svoboda a především Bohumil Ryba, který mi byl zvlášť blízký. Ryba byl geniální člověk, vše mu šlo jaksi samo a měl i jisté badatelské štěstí, podařilo se mu třeba vyluštit nápisy v Betlémské kapli. Brzy však byl z politických důvodů uvězněn. Paradoxem je, že v době vězení mu velmi pomohl

Zdeněk Nejedlý. Tehdy se objevil plán na vydávání Husových spisů a Nejedlý umožnil Rybovi, aby dělal lektora edice. Dostával tak do vězení vysoké honoráře z ministerstva školství a tak i mezi dozorci požíval značné vážnosti.

Pokud jde o historii, měl jsem možnost zažít jakési přelomové období, kdy na fakultě učili ještě učitelé, kteří zahájili svou kariéru již před válkou (zde mi byli blízcí zejména Zdeněk Kalista a Josef Dobiáš). Pokud šlo o nové profesory – marxistické historiky, se na mne později (na doporučení dr. Culkové) obracel často prof. Husa, pro kterého jsem vyhledal rukopis se „selským Otčenášem“ a který za mnou pak posílal své žáky. S ostatními (prof. Oldřich Říha, Jaroslav Charvát) jsem bližší kontakty neměl. O mém dalším osudu však rozhodl muž, který mi byl pak blízký po celý život a zásadním způsobem mě ovlivnil, a tím byl Václav Vojtíšek.

Jak jste se s prof. Vojtíškem poznal?

Prakticky hned na začátku studia. Pro posluchače historie byl povinný jeho kurz základů pomocných věd historických. Ten se musel pro velký zájem konat ve velkém sále městské knihovny. Vojtíšek přišel na první hodinu, vyjmenoval jednotlivé pomocné vědy historické a zdůraznil úlohu diplomatiky jako vědy, která se věnuje listinám. A pak pokračoval, že každý z posluchačů má doma takovou listinu a tou je maturitní vysvědčení. A pak na něm konkrétně ukazoval jednotlivé listinné formule. Mě to tehdy naprosto ohromilo. Při jedné z dalších přednášek se Vojtíšek zmínil o možnosti práce v městském nebo univerzitním archivu. Se spolužákem a přítelem Jaroslavem Lamešem jsme se dohodli, že zkusíme pana profesora o takovou práci požádat.

Ještě bych měl vysvětlit, že fakulta tehdy dbala na to, aby studenti zapsaní do dalšího semestru pracovali. Byla to forma „pomoci republice“. Pro některé studenty to bylo náročné, já jsem byl již zvyklý chodit pravidelně do práce za války (v letech 1943–1945 jsem byl nuceně nasazen v žižkovské Mikrofoně, kde jsem se mimo jiné seznámil s kunsthistorikem Pavlem Preissem), a tak mi to nijak nevadilo. Přesto jsem si řekl, že práce v oboru bude lepší než mimo obor.

Tak začala Vaše archivní práce?

Ano, doslova. Jak jsem řekl, prof. Vojtíšek „může“ za to, že jsem se stal archivářem, snad by ze mě nebyl zklamán. Když jsme se u něj s Jarouškem Lamešem přihlásili, hned nám nabídl, že bychom mohli pracovat v univerzitním archivu. A zavedl nás do podzemí filozofické fakulty, kde část archivu byla (hlavní sídlo bylo na právnické fakultě) a se slovy „tak tady to máte, hoši“ odešel. A ještě dodal,

že v roce 1948 bude oslava 600. výročí založení univerzity s výstavou, tak bychom hledali nějaké dokumenty, které by se daly vystavit.

Na léta strávená v univerzitním archivu (1945–1952) vzpomínám velice rád. Samozřejmě je v tom i jistá dávka nostalgie, ale myslím, že to byla přes všechno okolo pěkná doba. Nebyli jsme s Jarouškem samozřejmě v archivu sami, počet pomocných vědeckých sil postupně přibýval, vzpomínám například na Jana Durdíka a jeho pozdější manželku Ljubu Bradáčovou, Marii Vlasákovou-Stupkovou, později Miroslava Truce a Karla Kučeru. Bylo zajímavé se setkávat s kolegy zcela jiných osudů a politických názorů. Archiv totiž částečně byl i debatním kroužkem, tak například Jan Durdík výrazně deklaroval své komunistické přesvědčení a my s Jarouškem byli jeho velkými oponenty. Ale nikdy to nepřerostlo hranici přátelské diskuse.

Mě však velice zaujala archivní práce. Asi vyhovovala i mému naturelu, ta možnost se zahrabat do archivu, bádát, ale i být tímto způsobem užitečný. Archiv byl uložen v kovových regálech, jeho převážnou část tvořily katalogy přednášek a katalogy posluchačů. Šťastnou náhodou se nám podařilo poměrně záhy nalézt inventář archivu z pera německého profesora Bachmanna, podle kterého mohla být provedena rekonstrukce archivu. K našim povinnostem také patřilo vydávat různá potvrzení o studiu, žádostí byly v období po válce tisíce. Postupně narůstaly žádosti o potvrzení studia na pražské německé univerzitě, zejména z řad židovského obyvatelstva. Potvrzení se vydávala zásadně v latině, původně je překládal prof. Ryba a podepisoval ředitel univerzitní kanceláře a Vojtíšek, postupně bylo zjištěno, že bych mohl potvrzení dělat já a univerzita by ušetřila (Rybovi je musela platit), tak už mi to zůstalo. Dlužno ale říci, že jsme dostávali 10 korun za hodinu, později to bylo zvýšeno. Někdy se stalo, že Vojtíšek přinesl peníze a prostě nám je dal. Myslím si, že je dával ze svého, byl to nesmírně hodný a štědrý člověk.

K naší práci patřila také katalogizace listin. Vlastně jsme zde pomáhali Vojtíškovi. On byl zvyklý být v archivu do večera, včetně sobot a snad i nedělí. My s Jarouškem pochopitelně s ním. Dle jeho diktátu jsme psali registry listin na obálky. Někdy je poznat, kdy už jsme trochu podřimovali a registry jsou stručnější.

Vojtíšek také prosadil vydání světlotiskové edice Liber decanorum, na které jsem mnohem později spolupracoval.

V jakém stavu se dochovaly materiály německé univerzity?

S Jarouškem Lamešem jsme vytvořili jakousi pracovní dvojici, která byla pověřena právě kompletací materiálů německé univerzity. Samozřejmě to bylo velice problematické. Chvatný odchod personálu německých fakult způsobil různý úbytek materiálů a další dokonali různí „vlastenečtí“ pracovníci poválečné

univerzity. Musíme si uvědomit, jaká tehdy byla doba a jaké byla averze ke všemu německému. Řada zaměstnanců univerzity se vracela z vězení, koncentračních táborů, z fronty apod., takže pochopení pro „německé papíry“ bylo různé. Poměrně brzy se ale podařilo Vojtíškovi prosadit vydání pokynu, kterým byly všechna pracoviště Univerzity Karlovy povinna vydat univerzitnímu archivu písemnosti německé univerzity. Pamatují si na přebírání písemností filozofické a lékařské fakulty. Na filozofické fakultě se dochovalo velké množství materiálu, na lékařské to bylo podstatně horší. Poslední doktorskou matriku jsme třeba našli v hrozném fyzickém stavu ve sklepech fakulty atd. Vše se stěhovalo nejprve na filozofickou fakultu a pak v roce 1946 na právnickou fakultu.

V roce 1952 jste přešel do Ústředního archivu Ministerstva vnitra, jak k tomu došlo?

Já jsem si představoval, že budu v univerzitním archivu navždy. Nicméně situace se vyvinula tak, že si Václav Vojtíšek vybral své jiné žáky, Miroslava Truce a Karla Kučeru. My jsme toho s Jarouškem pochopitelně želeli, považovali jsme se za jakési první Vojtíškovy pomvědy. Ale Vojtíšek měl tehdy již v hlavě Ústav pro dějiny Univerzity Karlovy, a tak zpětně uznávám, že tito kolegové měli pro vědeckou práci větší předpoklady. Hrálo snad roli i to, že otec M. Truce a Vojtíškův bratr byli krejčí, kteří se dobře znali, a u K. Kučery Vojtíškovi zase imponovalo, že je potomkem Riegra.

Ale Václav Vojtíšek se k nám opět zachoval velice hezky a sehnal nám práci v Archivu Ministerstva vnitra, jistě tehdy prostřednictvím Zdeňka Fialy. Začalo to ale ještě dříve. Když jsme byli ještě zaměstnanci univerzitního archivu, řekl nám jednou prof. Vojtíšek, že je potřeba, abychom nějaký čas pracovali v Archivu Ministerstva vnitra v Karmelitské. Vojtíšek totiž dostal zprávu od Zdeňka Šambergera, tehdy již tajemníka Státní archivní komise, že v archivu je řada duplikátů patentů, které by mohl univerzitní archiv využít. Přebírali jsme pak celé měsíce v jedné pořadačce patenty a vybírali, co by se týkalo univerzity. Při té příležitosti došlo také k našemu seznámení s tehdejšími ministrem vnitra Václavem Noskem. Pracovali jsme a najednou se otevřeli dveře a průvod vedený tehdejšími řediteli archivu Ladislavem Skřivánkem a s ním Nosek. Choval se velice přátelsky a neformálně a při rozloučení řekl: „Kluci, vy se mi líbíte. Kdybyste s něčím nesouhlasili, víte, kde váš ministr sedí“.

Pak jsme byli v roce 1952 převzati do stavu archivu, ale jenom termínovaně do konce roku. Pak se to různě prodlužovalo. Já jsem pak dosáhl doktorátu a to začalo být dramatické. Tehdy totiž, zejména v prostředí archivu, to byl téměř zločin. Souviselo to jistě s tím, že v čele archivu stál dělnický ředitel a ani mezi

odbornými archiváři nebylo příliš mnoho s doktorským titulem. Měl jsem pak smlouvu jen do nástupu vojny. Ale mezitím jsem absolvoval lékařská vyšetření a dostal jsem modrou knížku. To byla pro vedení archivu komplikace, Jaroušek odešel na vojnu na Slovensko a já se ocitl ve značné nejistotě. Téměř denně jsem volal na Státní archivní komisi dr. Šambergrovi, kde se tehdy rozhodovalo o personální politice archivů, a zase do archivu na sekretariát ředitele. Jednou jsem už zoufale po dalším Šambergrově nejednoznačném vyjádření mu řekl: „poslyš, kdy má přijímací hodiny soudruh ministr, on řekl, že mohu kdykoli přijít, když budu něco potřebovat“. Šamberger se zalekl, asi si myslel, že se s ministrem Noskem znám nějak více, a tak hovor se mnou nepřerušil, jen položil sluchátko na stůl a já slyšel, jak volá z druhého aparátu Skřivánkovi: „Ládo, to by byl průser, on ten Beránek chce jít k ministrovi, musíš ho vzít, pak ho můžeš zase klidně vyhodit“. Po letech je to úsměvné a nijak to nebránilo v našich přátelských vztazích a vzájemné úctě, ale tehdy mi do smíchu nebylo. Tak, takové bylo moje definitivní přijetí do archivu.

Co bylo Vaší pracovní náplní?

Nejprve jsme se s Jarouškem tak potulovali, brzy jsme byli pověřeni třídním tzv. varií, což byl hrozný bordel v kryptě pod sv. Mikulášem. Celá léta se totiž spisy, zejména z místodržitelství registratury, nezakládaly zpět. A tak jsme pracovali za primitivního elektrického osvětlení v malé místnůstce mezi regály. Oblečení jsme museli mít svoje. Naši šéfovou byla dr. Dagmar Culková, rád vzpomínám také na laskavou Marii Čermákovou, která se nás mateřsky ujala. Později jsme dostali vlastní pořadačku už v Karmelitské, rohovou přízemní místnost s okny do Karmelitské ulice. Poté, co Jaroušek odešel na vojnu a já se stal definitivním zaměstnancem, pokračoval jsem v třídění varií sám a začal jsem připravovat a zpět zakládat materiál pro badatele. To byla další ohromná škola, kde jsem se hodně naučil. V roce 1955 jsem se pak stal vedoucím skupiny studovna a knihovna. Celkem jsem si to neuměl vysvětlit, vedoucím studovny byl přede mnou Josef Kollmann. Byl ale později přerazen do nově vzniklého „vědeckého“ oddělení pod vedením Václava Letošníka, studovnu pak měla na starosti kolegyně Květa Kulířová. Po jejím odchodu na Archivní správu jsem studovnu převzal. Nijak mi to nevadilo, celé dny jsem trávil hledáním archiválií pro badatele. Seznámil jsem se s fondy archivu velmi dobře a vlastně jsem z těchto zkušeností pak po celá léta žil. Mým úkolem byly i exkurze do archivu, snažil jsem se je připravovat atraktivně s demonstrací archiválií, které měly nějaký vztah k regionu, ze kterého účastníci exkurze pocházeli. Vzpomínám na tuto dobu rovněž rád, ale přece jen práce s badateli zabrala hodně

času a nezbývalo pro vlastní odbornou práci. Již před časem jsem podrobně na stránkách Sborníku archivních prací vylíčil svá léta ve studovně, to bych nechtěl opakovat. Asi po pěti letech jsem byl sesazen z postu vedoucího, neboť jsem, jak je rovněž známo, „zneužil informací ve prospěch badatele z řad bývalé aristokracie“. Byla to samozřejmě záminka, pan Schönborn k nám normálně chodil bádát a fascikl spisů o pobytu francouzského krále Karla X. v Praze jistě nebyl státním tajemstvím. Atmosféra v archivu však začala po začlenění do Státního ústředního archivu a zejména podřízení bezpečnostnímu úseku ministerstva vnitra houstnout. Já jako bezpartijní jsem nemohl zastávat vedoucí místo a to vedení archivu naopak potřebovalo pro kolegu Vladimíra Kneře. Paradoxem bylo, že Vladimír se později se stranou rozešel, dokonce musel zastávat dělnickou profesi. Jednou jsem ho potkal někdy v 80. letech ve Vršovicích a hrozně nadával na stranu apod. Já mu jen říkal: „Prosím Tě, nadávej si u sebe doma, já bydlím tady ve Vršovicích, mě tu lidé znají a s řadou místních komunistů se přátelsky stýkám, tak bych nechtěl mít ostudu“. Když jsem byl sesazen, byl jsem přeřazen do tehdy III. oddělení SÚA vedeného Františkem Rajtorem, kde jsem pak zůstal celý zbytek aktivní kariéry. Upřímně řečeno, jsem tomu zpětně rád. Měl jsem možnost se věnovat zpracování fondů, seznámil se s nejlepšími archiváři a hlavně jsem měl prostor pro vlastní odbornou práci.

Byla součástí Vaší práce i předarchivní péče?

Ano, ale nebyl jsem tomu rád. V univerzitním archivu se o nějaké předarchivní péči nedalo mluvit, z německé univerzity jsme zachraňovali vše, co se dalo, bez nějakého systematického výběru. Když jsem nastoupil do Archivu Ministerstva vnitra, hned od začátku jsme jezdili do Terezína, kde se „likvidovala“ registratura nedávno zrušeného Zemského úřadu v Praze. Likvidace je asi opravdu správné slovo, archiv byl tehdy postaven před značný tlak, aby rychle obsáhlou registraturu probral a proskartoval. Na jedné straně bylo nutné urychleně uvolnit prostory v Terezíně pronajaté ministerstvu vnitra, na druhé straně byl obrovský tlak na odevzdání „starého papíru“ do sběru na pomoc národnímu hospodářství. Zpětně se asi musíme za tuto skartaci stydět, ale tehdy nebyla jiná možnost. Probírali jsme třeba osobní spisy, otevíral se jen balík určitého pořadového čísla, zbytek se vyhodil. Z balíku se pak vytahovaly jen namátkou nějaké spisy. Přitom byl zemský úřad instancí, která zajišťovala personální politiku pro všechny podřízené instituce politické správy. Byl zastáván názor, že prezidiální registratura je důležitější, ta se prakticky neskartovala, byla to hloupost, protože zajímavá agenda byla ve všeobecné registratuře. Současně s námi tam jezdili i pracovníci Ústavu dějin KSČ, kteří si vybírali, co se jim líbilo, byla to hrůza!

Později byli v archivu pověřeni všichni odborní pracovníci skartacemi, jezdilo se tehdy i do krajů a okresů, protože před vytvořením krajských a okresních archivů zodpovídal Archiv Ministerstva vnitra i za vyřazování písemností u těchto složek. Všude to bylo stejné, málo času, tlak na rychlý odvoz a naprostý chaos. Později byly vytvořeny skartační dvojice. Vzhledem k tomu, že jsem byl pověřen vedením studovny, chodil jsem na skartace jen v počátku. Ve dvojici jsme byli s Josefem Kollmannem a měli jsme na starosti ministerstvo zahraničního obchodu. Chodilo se tam asi na půl dne v týdně. Praxe vypadala tak, že nám byl předložen obsah stolu nějakého pracovníka, který byl z ministerstva propuštěn, a my jsme to na místě hned vybírali. Musíme vzít v úvahu, že to bylo ministerstvo řízené Hubertem Ripkou a po jeho emigraci byla spisovna několikrát prohlédnuta státní bezpečností a dalšími složkami. Při našem příchodu v tom byl hrozný bordel. Pamatuji si jen na jeden vzorně uspořádaný balík korespondence s ministerstvem zahraničních věcí. Byl jsem rád, když jsem se toho zbavil a obecně pokládám za úspěch zřízení samostatného oddělení předarchivní péče, které se této jistě záslužné problematice věnuje kvalifikovaně.

Jaké byly Vaše úkoly na III. (později I.) oddělení SÚA?

Byly různé. Především jsem se dostal ke zpracování fondů. Dr. Rajtoral byl sice rovněž dělnický kádr bez nějakých větších zkušeností s archivní prací, zároveň to ale byl hodný člověk, který se snažil pracovníky oddělení nešikanovat a naopak myslím, že i nás měl dost rád a snažil se nám vyjít do značné míry vstříc. U mě udělal celkem rozumnou úvahu, že dobře ovládám latinu a pověřil mě proto zpracováním listinných fondů. Listiny měl v archivu původně na starosti Jiří Pražák, významný žák Václava Vojtíška, který měl všechny předpoklady pro to stát se vědeckou kapacitou. Měl zájem o paleografii, diplomatiku, později se výrazně profiloval jako kodikolog. Bohužel při prověrkách v roce 1959 byl z archivu vyhozen. Já jsem po něm vlastně převzal všechny listinné fondy, zejména klášterních archivů. Paradoxem vlastně bylo, že Jiří Pražák byl jediným pravým medievistou, kterého archiv tehdy měl. Generace vychovaná Archivní školou se zaměřovala spíše na fondy raného novověku a listiny zůstaly mimo jejich zájem. Já jsem medievistické školení neměl, ale celkem jsem se rychle zapracoval. Velkou pomocí pak pro mě byl příchod mé pozdější manželky Věry Uhlířové, která byla žákyní prof. Hlaváčka a už ve své diplomové práci věnované česky psaným listinám z předhusitského období prokázala výrazné schopnosti práce s diplomatickými prameny. Spolu jsme pak uspořádali většinu listinných fondů. Kromě toho jsem byl správcem složitého fondu českého gubernia a také jsem se podílel na zpracování archivu pražského arcibiskupství. Tam

byla situace složitější, zpracování fondu bylo poznamenáno potrestáním předchozích zpracovatelů Karla Doskočila a Antonína Haase, pak bylo na fond kladeno jakési politické hledisko, že jeho správcem musel být člen strany. Ale také na to rád vzpomínám, v pětičlenném kolektivu jsme udělali hodně práce a fond se podařilo poměrně rychle zpřístupnit.

Kdo Vás v té době odborně ovlivnil, koho jste si vážil?

Na prvním místě bych opět jmenoval Václava Vojtíška, byl jsem s ním nadále ve styku a díky němu jsem pokračoval ve spolupráci s Archivem Univerzity Karlovy, která vlastně pokračovala i v dalších obdobích za vedení Františka Kavky, Marie Pravdové, Karla Litsche nebo Josefa Petráně. Dodnes se snažím být s univerzitním archivem (i když už jen velmi málo) v kontaktu a je to pro mě velice důležité. Ze starších archivářů jsem měl možnost poznat Václava Letošníka, byl to velice chytrý a vzdělaný člověk a jeho zásluhy o desky zemské by neměly být zapomenuty. Z generačních kolegů musím na prvním místě jmenovat Josefa Kollmanna. Pocházel ze skromných poměrů, dostalo se mu kvalitního vzdělání včetně absolutoria Archivní školy a byl to člověk, který měl obrovské nadání. Obdivuhodné jsou jeho dějiny archivu i valdštejnské monografie, stěží by to někdo jiný dokázal. Chtěl bych jmenovat i Jaroslava Honce. Byl to jeden z nejchytřejších archivářů, které Státní ústřední archiv měl. Bohužel jeho odborný význam překryly jeho osobní problémy, které jsou dodnes výrazně vnímány.

Přehlédneme-li Vaši bibliografii, jste autorem desítek archivních pomůcek, monografií, edic, článků a studií o různých zprávách ani nemluvě. Jak jste dokázal skloubit archivní a odbornou práci?

Myslím, že to šlo tak nějak přirozeně. Já jsem asi vždycky nějaké odborné ambice měl. Sám bych se možná neodvážil, ale velice mě zde podpořil v počátcích opět Václav Vojtíšek. Dal mi vlastně „za úkol“, abych se věnoval pobělohorské univerzitě, a já to jako úkol bral. Takže, jak jsem zmínil, spolupracoval jsem celá léta s univerzitním archivem a podařilo se mi vydat několik edic, které snad mají svůj význam. Významná byla pro mě i spolupráce s Ústavem dějin lékařství nebo Katedrou právních dějin Právnické fakulty UK. Všude se promítal můj zájem o univerzitní dějiny. Důležité bylo, že se mi toto téma podařilo propojit i s mou prací archiváře, takže jsem mohl z fondů I. oddělení SÚA (zejména jezuitské provenience) využít řadu pramenů k tomuto tématu. Jinak jsem vždy cítil pro svou práci podporu, na prvním místě u své manželky, se kterou jsme

většinu větších věcí (např. edice listin korunního archivu nebo václavských regest) vytvořili. Byla zde však i důležitá podpora ze strany kolegů a vedení archivu. Nejšťastnější obdobím v tomto smyslu bylo období, kdy archiv řídil PhDr. Jaroslav Vrbata. Vrbata byl velice slušný a osvícený člověk, podařilo se mu odstranit dosavadní dvoukolejnost odborný/politický vedoucí a řídil archiv skutečně plnohodnotně. Byl to rovněž vynikající archivář, prošel praxí v krajském archivu od samého počátku. Zároveň to byl velice citlivý člověk, dovedl se vcítit do svých spolupracovníků a zajistit jim klid na práci a v mezích možností jistou míru spokojenosti. Já myslím, že Jaroslav Vrbata byl nejlepším ředitelem, jakého archiv měl, alespoň v dobách mé aktivní služby, a já mu za všechno, co pro mě udělal, děkuji.

Do období 70. a 80. let patří i Vaše „závodní škola“. Jak k tomu došlo?

Myslím, že do značné míry to byla opět zásluha Jaroslava Vrbaty. I když začalo to asi dříve a pozvolna. Byl jsem občas vyhledáván mladšími kolegy, kteří se rozhodli studovat při zaměstnání, abych s nimi procvičil latinu nebo paleografii. Dnes již zemřelá Olga Kodetová jednou řekla tehdejšímu vedoucímu Rudolfu Rejmanovi: „soudruhu vedoucí, tadyhle Karel, vidte, že mě může doučovat v pracovní době?“. Bylo známo, že měl Rejman pro kolegyni Kodetovou jistou slabost (později se stala jeho manželkou), a tak svolil, a jaksi se to zinstitutionalizovalo. Další fáze byla, když do archivu nastoupil mladý kolega Vladimír Waage. Vladimír vzbuzoval od počátku mé velké sympatie. Byl z rodiny bývalého ministra financí Jaroslava Kabeše, jednoho z tvůrců měnové reformy. Po Kabešově odstavení byl i Vláda postižen tím, že nemohl studovat, a začal jako dělník na Polodovce v Kladně. Teprve pak se dostal do archivu a začal studovat dálkově archivnictví. Požádal mě o pomoc a mně imponovala jeho chuť po vzdělání. Myslím, že od Vládi se o našem „doučování“ dozvěděl Jaroslav Vrbata, který mi pak nabídl, abych v rámci odborové organizace a později vědeckotechnické společnosti pořádal své „kurzy“ latiny a paleografie. Dokonce zajistil dr. Vrbata vydání mých paleografických skript, která financoval Obvodní výbor KSČ v Břevnově (asi ani nevěděli, co vlastně financují). Tato má „škola“ mě ovšem sblížila s řadou mladších kolegů. Imponoval mi jejich zájem o obor a snad i oni se na mě dívali blahosklonně. Vůbec spolupráce s mladšími kolegy mi velice pomáhala. Zejména jsem spolupracoval s úsekem informatiky, kdy jsem se vyjadřoval k různým projektům zpřístupňování archiválií pomocí výpočetní techniky. Byla to pro mě trochu „španělská vesnice“, technické znalosti u mě byly hodně slabé. Ale líbil se mi projekt generálního rejstříku apod., škoda, že v době mé aktivní služby nepostoupil z fáze projektu.

V odborné práci pokračujete dodnes. Jak si vybíráte svá témata?

Já jsem odešel do důchodu hned po dovršení šedesáti let. Upřímně řečeno se mi nechtělo. Ale viděl jsem u svých o málo starších kolegů, jak jsou jejich odchody bolestné a většinou je špatně zvládali. Ono je to vůbec těžké, u archiváře trvá velmi dlouho, než si osvojí potřebné znalosti a pronikne do fondů, tak je pro něj často v šedesáti letech brzy. Na druhou stranu, alespoň tehdy, jsem vnímal velmi necitlivý tlak na odchod starších pracovníků. Nevím, zda to bylo specifikum Státního ústředního archivu. Já měl štěstí, že má manželka dále pracovala a našel jsem u ní zázemí. A myslím, že i již bývalí kolegové mě rádi viděli, tak jsem se tam cítil dobře. Pokud jde o témata, v některých jsem pokračoval z dřívější doby, řada z nich přišla sama se žádostí od různých institucí nebo soukromníků. Vděčně tak vzpomínám například na dlouholetou spolupráci s předčasně zemřelým tábořským archivářem Rudolfem Teclm, který u mě „objednával“ různé drobnější edice týkající se Tábořska, nebo historikem Českého Brodu Milošem Dvořákem a také oddělením rukopisů Národní knihovny. Samostatnou kapitolu představuje má spolupráce s pražským arcibiskupstvím. Hodně času jsem strávil i konzultacemi studentských prací a byl jsem za to moc rád, že mohu dále sledovat pokroky v oboru. Dnes již přece jen nemám tolik sil, ale jsem rád, že se podařilo, hlavně díky mé manželce, dokončit první díl edice václavských regist pro Národní archiv.

Co byste doporučoval svým nástupcům?

Nevím, zda by je můj názor zajímal. V oblasti zpřístupňování archivních fondů bych doporučoval pokračovat v prohlubování některých zpřístupňovacích prací, mám zde na mysli hlavně některé části fondu České oddělení dvorské komory, fond Lužice, Staré militare a snad i některé signatury guberniální registratury. Je to ovšem běh na dlouhou trať a nejsem si jist, že dnešní archiváři mají přes všechny úkoly tolik času na náročnou zpracovatelskou práci. My jsme v tomto ohledu na tom byli lépe. Pokud jde o edice, rád bych pochopitelně, kdyby se pokračovalo v edici václavských regist (zatím byly udělány jen klášterní archivy), edici Sněmy české nebo Akt jednoty bratrské. Snad tomu napomohou i různé granty a projekty.

Pokud byste se vrátil zpět, zvolil byste opět profesi archiváře?

Ano, určitě. Jsem moc rád, že jsem mohl v archivu pracovat, archivní práce byla pro mě tím nejdůležitějším.

*Rozhovor proběhl ve dnech 15. června, 28. června a 7. září 2011v restauraci
U Pštroso v Praze-Vršovicích.*

Rozhovor vedli Tomáš Kalina a Jan Kahuda.